

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 2Cdo/209/2021
Identifikačné číslo spisu: 3819202145
Dátum vydania rozhodnutia: 15.02.2024
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2024:3819202145.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobkyne: M. Y., nar. B., trvale bytom K., zastúpená advokátkou: JUDr. Daša Taschová, so sídlom Prievidza, M. Mišíka I.2752/4A, IČO: 42 273 382, proti žalovanému: F. S., nar. B., trvale bytom G., zastúpený advokátom: JUDr. Michal Vlkolinský, so sídlom Zvolen, Námestie SNP 87/8, IČO: 37 955 365, o určenie neplatnosti darovacej zmluvy, vedenom na Okresnom súde Prievidza pod sp. zn. 6C/13/2019, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne z 30. júla 2020 sp. zn. 17Co/45/2020, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne z 30. júla 2020 sp. zn. 17Co/45/2020, ako aj rozsudok Okresného súdu Prievidza z 21. februára 2020 č. k. 6C/13/2019-120 z r u š u j e a vec vracia Okresnému súdu Prievidza na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

I.

1. Okresný súd Prievidza (ďalej aj ako „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 21. februára 2020 č. k. 6C/13/2019-120 určil, že darovacia zmluva z 25. septembra 2018, ktorú uzavrel žalovaný ako obdarovaný a žalobkyňa ako daryňa je neplatná a žalobkyni priznal nárok na náhradu trov konania voči žalovanému v rozsahu 100 %.

2. Súd prvej inštancie považoval v posudzovanej veci za potrebné primárne skúmať, či existuje naliehavý právny záujem na podanie takejto žaloby v zmysle § 137 písm. d) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej aj ako „CSP“). Dospel k záveru, že žalobkyňa na požadovanom určení má naliehavý právny záujem, pretože žalovaný dňa 26. septembra 2018 podal na príslušnom orgáne návrh na vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností na základe darovacej zmluvy z 25. septembra 2018. Konanie o vklade bolo prerušené do skončenia prebiehajúcich súdnych konaní, t. j. súdneho konania o určenie neplatnosti darovacej zmluvy vedeného na Okresnom súde Prievidza pod sp. zn. 6C/13/2019 a súdneho konania o posúdení odstúpenia od kúpnej zmluvy vedeného na Okresnom súde Prievidza pod sp. zn. 8C/13/2019. Súd prvej inštancie ďalej uviedol, že bez rozhodnutia o platnosti/neplatnosti darovacej zmluvy by bolo právne postavenie žalobkyne neisté a absencia

rozhodnutia o určovacej žalobe by mohla viesť k vzniku ďalšieho sporu (napr. o určenie vlastníckeho práva žalobkyne). Navyše, žalobkyňa bola uznesením súdu prvej inštancie o neodkladnom opatrení inštruovaná na podanie žaloby o neplatnosť darovacej zmluvy, resp. o určenie vlastníckeho práva. Rozhodnutie o určení platnosti/neplatnosti právneho úkonu bude podkladom pre postup okresného úradu, katastrálneho odboru, v zmysle § 34 ods. 2 zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon).

3. V danej veci nebolo sporné, že žalobkyňa (vlastníčka predmetných nehnuteľností) splnomocnila žalovaného na uzatváranie akýchkoľvek zmlúv, vrátane darovacej, ktorej predmetom budú predmetné nehnuteľnosti. Žalobkyňa však namietala, že plná moc sa týkala nakladania s nehnuteľnosťami v prospech tretej osoby/tretích osôb, pričom osobu žalovaného ako splnomocnenca v dohode o plnej moci nemožno považovať za „tretiu osobu“, v dôsledku čoho žalovaný nemal oprávnenie na prevod predmetných nehnuteľností na jeho osobu. Súd prvej inštancie považoval prednostne za potrebné vyriešiť otázku, či vo všeobecnosti možno pri darovacej zmluve akceptovať zastúpenie, keď osoba zastupujúca darcu je zároveň obdarovaným. Súd vzhliadol rozpor záujmov žalobkyne so záujmom žalovaného pri zastúpení v rámci uzatvorenia darovacej zmluvy so záverom, že ak žalobkyňa podľa dohody o plnej moci z 11. júna 2012 ponechala na žalovaného výber osoby, ktorá má byť obdarovaná, a žalovaný za túto osobu určil seba, takáto darovacia zmluva je podľa súdu neplatná pre rozpor s § 22 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej aj ako „OZ“). Porušenie tohto zákonného obmedzenia má za následok absolútnu neplatnosť právneho úkonu v zmysle § 39 OZ, na ktorú súd prihliada aj bez návrhu (ex offa). Podľa súdu prvej inštancie nemožno osobu splnomocnenca považovať za „tretiu osobu“, ktorá je odlišná od tých, ktoré dohodu o plnej moci podpísali. Keďže súd darovaciu zmluvu z 25. septembra 2018 vyhodnotil ako neplatný právny úkon pre rozpor s ustanovením § 22 ods. 2 OZ, nezaoberal sa otázkou zániku právnych účinkov plnej moci.

II.

4. Krajský súd v Trenčíne (ďalej aj ako „odvolací súd“ a „krajský súd“) rozsudkom z 30. júla 2020 sp. zn. 17Co/45/2020 rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žalobkyňu priznal proti žalovanému plný nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %.

5. Odvoláciu námietku, že žaloba o určenie právnej skutočnosti (neplatnosti darovacej zmluvy) nie je podľa § 137 písm. d) CSP prípustná, odvolací súd nepovažoval za dôvodnú. Stotožnil sa s o záverom súdu prvej inštancie o existencii naliehavého právneho záujmu žalobkyne na určení neplatnosti darovacej zmluvy a poukázal na rozhodovaciu prax najvyššieho súdu. S poukazom na rozhodnutie Najvyššieho súdu SR z 21. júna 2018 sp. zn. 6Cdo/137/2017, ktorý v nadväznosti na ustanovenie § 34 katastrálneho zákona dôvodil, že „... na vyznačenie, resp. obnovenie stavu, aký bol v katastri pred neplatným právnym úkonom, je potrebné rozhodnutie súdu o neplatnosti právneho úkonu. S prihliadnutím na ústavný princíp dôvery v platné právo je takouto jasnou formuláciou zákona bez ďalšieho daný naliehavý právny záujem na určení neplatnosti právneho úkonu, ak ide o taký právny úkon, na základe ktorého bol v katastri vykonaný zápis, a ak na základe rozhodnutia súdu o jeho neplatnosti možno v katastri vyznačiť stav pred týmto právnym úkonom“, odvolací súd dospel k záveru, že v intenciách prejednávaneho prípadu nemožno mať preto pochybnosti o danosti naliehavého právneho záujmu na žalobkyňou požadovanom určení. Ak súd rozhodne o neplatnosti právneho úkonu, podľa § 34 katastrálneho zákona bude povinnosťou okresného úradu vyznačiť stav pred týmto právnym úkonom, resp. nedôjde k vkladu vlastníckeho práva v prospech žalovaného do katastra nehnuteľností z dôvodu neplatnosti právneho úkonu, ktorý je podkladom pre vykonanie tohto vkladu.

6. Pokiaľ ďalšou odvolacou námietkou žalovaný nesúhlasil s posúdením rozporu záujmov podľa § 22 ods. 2 OZ a z neho plynúcim právnym záverom súdu prvej inštancie o neplatnosti spornej darovacej zmluvy, odvolací súd vyjadril názor, že v okolnostiach prejednávanej veci je evidentne daný rozpor záujmov žalobkyne ako zastúpenej a žalovaného ako zástupcu pri uzatváraní zmluvy. Dospel preto k rovnakému právnemu záveru ako súd prvej inštancie, že právne úkony žalovaného sú zaťažené kolíziou záujmov v rozpore s § 22 ods. 2 OZ a sú absolútne neplatné v zmysle § 39 OZ.

7. Vo vzťahu k odvolacím námietkam žalovaného ohľadom okolností predchádzajúceho nadobudnutia vlastníckeho práva k darovaným nehnuteľnostiam žalobkyňou odvolací súd tieto námietky vyhodnotil ako pre danú vec právne bezvýznamné s tým, že ak boli nehnuteľnosti vo vlastníctve žalobkyne a nesúhlasila s darovaním, teda zbavením sa vlastného vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam v prospech žalovaného, nemožno prihliadať na okolnosti vzťahujúce sa k nadobudnutiu jej vlastníckeho práva, keďže bolo v moci žalovaného zabezpečiť si dostupnými právnymi prostriedkami, aby k dotknutým nehnuteľnostiam znova nadobudol vlastnícke právo.

8. Za rozporné s dobrými mravmi nebolo možné podľa odvolacieho súdu vyhodnotiť konanie žalobkyne, ktorá vypovedala plnú moc žalovanému z dôvodu, že podnikol kroky k prevodu jej vlastníckeho práva bezodplatne, keďže iba vykonala kroky k ochrane jej vlastníckeho práva.

9. Skonštatoval, že otázka možnej neplatnosti kúpnej zmluvy uzavretej v minulosti medzi žalovaným ako predávajúcim a žalobkyňou ako kupujúcou, vzťahujúca sa k prevodu vlastníckeho práva k sporným nehnuteľnostiam, na ktorú v odvolaní žalovaný poukázal a spochybnil ju, nebola predmetom konania, preto podľa odvolacieho súdu nebolo potrebné sa k tejto otázke bližšie vyjadrovať, pričom nič nebráni žalovanému domáhať sa vyriešenia tejto otázky súdnou cestou.

III.

10. Proti uvedenému rozsudku odvolacieho súdu podal žalovaný (ďalej aj ako „dovolateľ“) dovolanie, ktorého prípustnosť vyvodil z § 421 ods. 1 písm. a) a písm. b) CSP, resp. písm. c) CSP. Navrhol, aby odvolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie.

11. Z obsahu dovolania vyplynulo, že dovolateľ zotrval na názore, že žalobkyňa nepreukázala naliehavý právny záujem na požadovanom určení ako základu úspechu určovacej žaloby podľa § 137 písm. d) CSP, keď podľa neho žiadny hmotnoprávny predpis nedáva možnosť domáhať sa žalobou určenia neplatnosti darovacej zmluvy. Podľa dovolateľa bol žalobný návrh v o formulácii použitej žalobkyňou neprípustný a právny názor odvolacieho súdu vychádzajúci z rozhodnutí najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo/137/2017 a sp. zn. 7Cdo/132/2019, by mohol byť považovaný za správny pri inej formulácii žalobného petitu než ho žalobkyňa formulovala.

12. Postup súdu, ktorý skúma otázku naliehavého právneho záujmu pri žalobe podanej podľa § 137 písm. d) CSP, je bezpredmetný.

13. Namietol, že z ustanovenia § 34 katastrálneho zákona nevyplýva možnosť domáhať sa určenia neplatnosti darovacej zmluvy tak, ako to predpokladá § 137 ods. 1 písm. d) CSP, keďže katastrálny zákon upravuje procesný postup katastrálneho úradu, nie je však hmotnoprávnym ustanovením ako ho predpokladá uvedené ustanovenie, a preto je žalobný návrh neprípustný.

14. Dovolateľ taktiež namietol, že sudy nižšej inštancie neskúmali konanie žalobkyne z hľadiska rozporu s dobrými mravmi, keďže to bola žalobkyňa, ktorá ako splnomocniteľka spôsobila absolútnu neplatnosť dohody o plnej moci. Žalovaný ako splnomocnenec prijal splnomocnenie v dobrej viere a zastupovanie aj v rozsahu udeleného splnomocnenia vykonával, pričom rozhodnutiami súdov nižšej inštancie bol za konanie v dobrej viere sankcionovaný absolútnou neplatnosťou.

15. Taktiež namietol, že ani súd prvej inštancie ani odvolací súd sa vôbec nezaoberali tým, že žalobkyňa predmetné nehnuteľnosti nadobudla od žalovaného bez toho, aby mu zaplatila ich protihodnotu. V súvislosti s posudzovaním dobrých mravov poukázal na rozhodovaciu činnosť najvyššieho súdu (o. i. na rozsudok z 25. mája 2010 sp. zn. 2Cdo/99/2009).

16. Z vyjadrenia žalobkyne k dovolaniu vyplynulo, že rozhodnutie odvolacieho súdu považuje za správne, preto navrhla dovolanie odmietnuť, príp. zamietnuť. Trvala na tom, že žalobu o určenie

neplatnosti darovacej zmluvy podala podľa § 137 písm. c) CSP.

IV.

17. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana konania zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v neprospech ktorej bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP) skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania.

18. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, ak to zákon pripúšťa.

19. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

20. Podľa § 420 CSP dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak

- a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,
- c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
- d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo
- f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

21. Podľa § 421 ods. 1 CSP dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

- a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,
- b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
- c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

22. Výpočet dôvodov uvedených v § 421 ods. 1 CSP je taxatívny. Všetky dôvody prípustnosti dovolania, ktoré sú vymenované v tomto ustanovení, s a vzťahujú výlučne na právnu otázku, ktorej vyriešenie viedlo k právnym záverom vyjadreným v rozhodnutí odvolacieho súdu; zo zákonodarcom zvolenej formulácie tohto ustanovenia vyplýva, že otázkou riešenou odvolacím súdom sa tu rozumie tak otázka hmotnoprávna, ako aj procesnoprávna (v ďalšom texte len „právna otázka“).

23. Dovolanie prípustné podľa § 421 CSP možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP).

24. Právnym posúdením sa pritom rozumie činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

25. K posúdeniu dôvodnosti dovolania (či dovolateľom napadnuté rozhodnutie skutočne spočíva na nesprávnom právnom posúdení) môže dovolací súd pristúpiť len po prijatí záveru o prípustnosti dovolania. Právna úprava dovolacieho konania obsiahnutá v CSP dôsledne odlišuje prípustnosť a dôvodnosť dovolania.

26. Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolateľ vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom. Dovolací súd je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442 CSP).

27. Dovolateľ podal dovolanie z dôvodu podľa § 421 ods. 1 (písm. a), b) a c)) CSP; právne posúdenie veci. Právnu otázku, ktorej vyriešenie odvolacím súdom považuje za nesprávne však nevymedzil tak, ako to predpokladá ustanovenie § 432 ods. 2 CSP. Dovolací súd preto v súlade s judikatúrou ústavného súdu skúmal, či z obsahu dovolania možno vyabstrahovať namietanú právnu otázku a nesprávnosť jej posúdenia. Mal za to, že dovolateľ namieta, že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky:

„Je žaloba o určenie právnej skutočnosti (neplatnosti darovacej zmluvy) podľa § 137 písm. d) CSP v spojení s § 34 katastrálneho zákona prípustná, ak na základe darovacej zmluvy ešte nedošlo ku vkladu vlastníckeho práva v prospech obdarovaného a je na rozhodnutie o takej žalobe možné skúmať danosť naliehavého právneho záujmu?“

Podľa dovolacieho súdu teda prípustnosť dovolania odvodil z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP a § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

28. V prejednávacom prípade sa žalobkyňa, zapísaná v katastri ako vlastníčka nehnuteľností, opierajúc sa v žalobe, i neskorších vyjadreniach, o ustanovenie § 137 písm. c) CSP domáhala, aby súd určil, že darovacia zmluva, ktorej predmetom boli tieto nehnuteľnosti, je neplatná, a to za stavu, keď žalovaný (obdarovaný) podal návrh na vklad vlastníctva na základe tejto darovacej zmluvy a vkladové konanie bolo v správnom konaní okresným úradom, odborom katastrálnym, následne prerušené do právoplatného skončenia tohto súdneho konania. Na podanie tejto žaloby bola pritom zaviazaná uznesením Okresného súdu Prievidza sp. zn. 15C/31/2018, ktorým bolo žalovanému zakázané predmetné nehnuteľnosti scudzit', zaťažiť... .

29. Súd prvej inštancie s poukazom na ustanovenie § 137 písm. d) CSP dôvodil, že žalobkyňa má naliehavý právny záujem na požadovanom určení; tento mu vyplynul z okolností, že žalovaný podal návrh na vklad vlastníckeho práva na základe predmetnej darovacej zmluvy, konanie o vklade bolo prerušené do skončenia súdneho konania o určovacej žalobe, pričom bez rozhodnutia o ne/platnosti zmluvy by bolo právne postavenie žalobkyne neisté a absencia rozhodnutia o určovacej žalobe by mohla viesť k vzniku ďalšieho sporu (napr. o určenie vlastníckeho práva žalobkyne).

30. Odvolací súd sa stotožnil so záverom súdu prvej inštancie o existencii naliehavého právneho záujmu žalobkyne na určení neplatnosti darovacej zmluvy a poukázal na rozhodovaciu prax najvyššieho súdu. Dospel k záveru, že v intenciách prejednávaneho prípadu nemožno mať pochybnosti o danosti naliehavého právneho záujmu na žalobkyňou požadovanom určení, lebo ak súd rozhodne o neplatnosti právneho úkonu, bude povinnosťou okresného úradu vyznačiť stav pred týmto právnym úkonom, resp. nedôjde k vkladu vlastníckeho práva v prospech žalovaného do katastra nehnuteľností z dôvodu neplatnosti právneho úkonu, ktorý je podkladom pre vykonanie tohto vkladu.

31. Pri riešení prípustnosti určovacej žaloby odvolací súd vychádzal z rozhodnutia Najvyššieho súdu SR z 21. júna 2018 sp. zn. 6Cdo/137/2017, ktorý s poukazom na ustanovenie § 34 ods. 2 katastrálneho zákona zdôraznil: „Z citovaného ustanovenia výslovne vyplýva, že na vyznačenie, resp. obnovenie stavu, aký bol v katastri pred neplatným právnym úkonom, je potrebné rozhodnutie súdu o neplatnosti právneho úkonu. S prihliadnutím na ústavný princíp dôvery v platné právo je takouto jasnou formuláciou zákona bez ďalšieho daný naliehavý právny záujem na určení neplatnosti právneho úkonu, ak ide o taký právny úkon, na základe ktorého bol v katastri vykonaný zápis a ak na základe rozhodnutia súdu o jeho neplatnosti možno v katastri vyznačiť stav pred týmto právnym úkonom.“, na ktorý najvyšší súd naviazal aj v rozhodnutí sp. zn. 7Cdo/132/2019).

Odvolací súd však opomenul, že v ním uvedenom prípade bola určovacia žaloba podaná ešte podľa

Občianskeho súdneho poriadku, ktorý v ustanovení § 80 písm. c) prípustnosť návrhu o určenie, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, viazal na splnenie podmienky, že na takom určení je naliehavý právny záujem.

32. V prejednávanom prípade bola určovacia žaloba podaná v roku 2019.

33. Podľa § 137 CSP, účinného od 01. 07. 2016, žalobou možno požadovať, aby sa rozhodlo najmä o

a) splnení povinnosti,

b) nároku na usporiadanie práv a povinností strán, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu,

c) určení, či tu právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem; naliehavý právny záujem nie je potrebné preukazovať, ak vyplýva z osobitného predpisu, alebo

d) určení právnej skutočnosti, ak to vyplýva z osobitného predpisu.

34. Predpokladom prípustnosti žaloby podľa § 137 písm. c) CSP o určenie, či tu (napr. vlastnícke) právo je alebo nie je, je existencia naliehavého právneho záujmu na takom určení, pokiaľ z osobitného predpisu nevyplýva, že naliehavý právny záujem preukazovať netreba.

35. Predpokladom prípustnosti žaloby o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) CSP je, že podanie takej žaloby vyplýva z osobitného predpisu, napr. prípustnosť žaloby o určenie neplatného skončenia pracovného pomeru vyplýva z ustanovenia § 77 Zákonníka práce.

36. Z dôvodovej správy k návrhu Civilného sporového poriadku (vo vzťahu k navrhovanému zneniu ustanovenia § 133 - v prijatej úprave § 137) vyplýva, že úplne nová koncepcia zakotvená v písm. c) a d), kde sa rozlišuje klasická určovacia žaloba a žaloba o určenie inej právnej skutočnosti, vyjadruje záujem zákonodarcu vylúčiť všetky nepotrebné a nezmyselné žaloby o určenie neplatnosti/platnosti právnych úkonov a iných právnych skutočností, ktoré vyvolávajú ďalšie spory a mňajú sa účelu žaloby určovacej.

37. Dovolací súd poukazuje na uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. novembra 2020 sp. zn. 7Cdo/268/2019 (R 14/2021) kde vyslovil, že: „Obsah žaloby nie je tvorený výlučne žalobným návrhom (petitum), ale aj rozhodujúcimi skutkovými tvrdeniami - opísaním skutkového deja (causa petendi). Súd je viazaný petitom žaloby po obsahovej stránke a tento petit je potrebné vykladať v súvislosti so skutkovými tvrdeniami v žalobe. Súd má skúmať celý obsah podanej žaloby, nielen samotný žalobný návrh.“

V odôvodnení uznesenia uviedol:

„Pri riešení procesnej prípustnosti žaloby podľa § 137 písm. c) CSP a/alebo podľa § 137 písm. d) CSP je nutné zaoberať sa otázkou, z akého právneho vzťahu žalobkyňa vyvodzuje v konaní ňou uplatňovaný nárok (t. j. predmet konania), následne tento vzťah dôsledne analyzovať a nakoniec správne vyhodnotiť a posúdiť po právnej stránke. Za účelom zabezpečenia podkladov, nevyhnutných pre tento postup, ukladá zákon žalobkyňi povinnosť uviesť vždy už v žalobe rozhodujúce skutočnosti. Tie majú súdu umožniť, aby daný právny vzťah a z neho vyvodzovaný nárok analyzoval a právne kvalifikoval z aspektov významných tak pre posúdenie rôznych otázok procesnej povahy (napr. obsah žaloby, právomoc, príslušnosť, procesná subjektivita), ako aj pre prípadné posúdenie veci samej. Žalobkyňa je povinná svoj nárok skutkovo vymedziť, nemusí ho však právne vyhodnotiť a zdôvodniť (ak ho predsa len v žalobe právne posúdi, súd daným posúdením nie je viazaný.) Je totiž vecou súdu, aby v zmysle zásady „iura novit curia“ podal právnu kvalifikáciu uplatňovaného nároku. Pre analýzu právneho vzťahu strán a posúdenie jeho povahy z hľadiska obsahu žaloby na prejednanie a rozhodnutie o nároku, ktorý žalobkyňa vyvodzuje z tohto právneho vzťahu, je tak rozhodujúce obsahové hľadisko, teda akú povahu majú práva a povinnosti strán tvoriace obsah právneho vzťahu (5Cdo/120/2017). Inak povedané predmet konania (resp. obsah žaloby) nie je tvorený výlučne žalobným návrhom (petitum), ale aj rozhodujúcimi skutkovými tvrdeniami - opísaním skutkového deja (causa petendi). Na základe žalobného návrhu a opísania skutkového deja možno individualizovať predmet konania. Súd je viazaný petitom

žaloby po obsahovej stránke a tento petit je potrebné vykladať v súvislosti so skutkovými tvrdeniami žalobcov v spore. Súd má skúmať celý obsah podanej žaloby, nielen samotný žalobný návrh.

Podľa názoru dovolacieho súdu predmet sporu v danej veci nie je možné jednoznačne ustáliť (pozri bod 3.). Zo samotného petitu žaloby síce vyplýva, že žalobkyňa sa domáhala vyslovenia neplatnosti spornej zmluvy a prísne formalisticky (iba z obsahu petitu) bolo potom možné podriadiť danú vec pod procesný režim ustanovenia § 137 písm. d) CSP, ale z obsahu samotnej žaloby tiež vyplýva, že mohlo ísť aj o žalobu v procesnom režime ustanovenia § 137 písm. c) CSP. V takomto prípade by mal petit žaloby ale spočívať v určení, či tu právo je alebo nie je

Aj podľa názoru relevantnej právnej teórie „[ž]alobný návrh znejúci na určenie právnej skutočnosti, ktorý z osobitného predpisu nevyplýva, je potrebné považovať za vadný. Pokiaľ vady žaloby nie sú odstránené, súd žalobu odmietne (§ 129), ibaže pre tento nedostatok možno v konaní pokračovať. Súd napriek nesprávnej formulácii petitu môže v konaní pokračovať, ak je z obsahu žaloby zrejmé, čoho sa týka a čo sleduje. Súd je totiž viazaný obsahom žalobného petitu, nie jeho formuláciou. Napr. v okolnostiach konkrétneho prípadu je možný taký postup súdu, že súd na základe žalobného návrhu na určenie neplatnosti kúpnej zmluvy rozhodne, že žalobca je vlastníkom veci, ak je zo žaloby dostatočne zrejmé, že žalobca sleduje, aby bol zapísaný ako vlastník vo verejnom registri“ (ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol., Civilný sporový poriadok, Komentár, Praha: C. H. Beck, 2016, s. 505).“

38. Najvyšší súd Slovenskej republiky v priebehu dovolacieho konania vedeného pod sp. zn. 2Cdo/209/2021 v uznesení z 20. októbra 2022 sp. zn. 1Obdo/51/2021 (R 1/2023) vyslovil: Žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu (podaná za účinnosti Civilného sporového poriadku) je žalobou o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) Civilného sporového poriadku. Jej prípustnosť je podmienená existenciou osobitného predpisu, ktorý určitú osobu oprávňuje podať týmto predpisom špecifikovanú určovaciu žalobu.

V odôvodnení uvedeného uznesenia najvyšší súd uviedol:

„V prípade tzv. určovacích žalôb je totiž správne posúdenie podmienok procesnej prípustnosti podanej žaloby prvotnou otázkou, ktorú musí súd skúmať, a to vzhľadom na ich odlišné vymedzenie v § 137 písm. c) CSP v porovnaní s § 137 písm. d) CSP. Kým ustanovenie § 137 písm. c) CSP podmieňuje prípustnosť žaloby o určenie, či tu je alebo nie je právo, existenciou naliehavého právneho záujmu žalobcu na požadovanom určení (s výnimkou prípadov, keď prípustnosť takej žaloby vyplýva z osobitného predpisu a právny záujem žalobcu sa prezumuje), ustanovenie § 137 písm. d) CSP podmieňuje prípustnosť žaloby o určenie právnej skutočnosti výlučne existenciou osobitného predpisu, ktorý určitú osobu oprávňuje (prípadne jej ukladá) podať bližšie špecifikovanú určovaciu žalobu.

Ako príklad ustálenej rozhodovacej praxe, od ktorej sa mal odvolací súd pri riešení takto vymedzenej právnej otázky odchyliť, dovolateľ uviedol rozhodnutia NS SR sp. zn. 5Obo/12/2018 (v spojení s 5Obo/4/2015), 6Cdo/30/2018, 6Cdo/15/2017 a 3Cdo/203/2018. Najvyšší súd Slovenskej republiky opakovane judikuje, že ustálená rozhodovacia prax Najvyššieho súdu SR je vyjadrená predovšetkým v stanoviskách alebo rozhodnutiach Najvyššieho súdu SR, ktoré sú (ako judikáty) publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Do tohto pojmu však možno zaradiť aj prax vyjadrenú opakovane vo viacerých nepublikovaných rozhodnutiach Najvyššieho súdu SR, alebo dokonca aj v jednotlivom, dosiaľ nepublikovanom rozhodnutí, pokiaľ niektoré neskôr vydané (nepublikované) rozhodnutia Najvyššieho súdu SR názory obsiahnuté v skoršom rozhodnutí nespochybnili, prípadne tieto názory akceptovali a vecne na ne nadviazali (k uvedenému porovnaj napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Cdo/6/2017, 3Cdo/158/2017, 4Cdo/95/2017, 5Cdo/87/2017, 6Cdo/21/2017, 6Cdo/129/2017, 8Cdo/33/2017).

... Vo veci sp. zn. 6Cdo/15/2017 sa jednalo o spor o určenie vlastníckeho práva podľa § 80 písm. c) OSP, teda iný predmet sporu ako v posudzovanom prípade.

Vo veci sp. zn. 6Cdo/30/2018 bol predmetom dovolacieho prieskumu rozsudok odvolacieho súdu,

potvrdzujúci rozsudok súdu prvej inštancie o zamietnutí žaloby o určenie neplatnosti v nej špecifikovaných zmlúv o pôžičkách, uzavretých medzi žalovaným 1/ ako veriteľom a žalovaným 2/ ako dlžníkom. Odvolací súd sa stotožnil so záverom súdu prvej inštancie, podľa ktorého žalobca nemá naliehavý právny záujem na požadovanom určení. Najvyšší súd SR dovolanie žalobcu odmietol ako procesne neprípustné (§ 447 písm. c) CSP), keď v procesnom postupe súdov oboch inštancií nezistil dovolateľom namietanú vadu podľa § 420 písm. f) CSP. V odôvodnení rozhodnutia poukázal na to, že žaloba bola podaná za účinnosti OSP, v dôsledku čoho konajúce súdy správne posudzovali podmienky procesnej prípustnosti takejto žaloby podľa § 80 písm. c) OSP (v zmysle prvej vety § 470 ods. 2 CSP). Najvyšší súd SR dospel k záveru, že ak súd prvej inštancie zamietol žalobu pre nedostatok naliehavého právneho záujmu a odvolací súd jeho rozhodnutie ako vecne správne potvrdil (pričom dovolateľ správnosť tohto právneho názoru v dovolaní nenamietal) a následne sa nezaoberal opodstatnenosťou žaloby vo veci samej, nešlo o postup, ktorým by konajúce súdy porušili kogentné ustanovenie procesného predpisu. Len „pre úplnosť“ Najvyšší súd SR dodal, že žaloba by nebola procesne prípustná ani podľa procesnej úpravy CSP, keďže podľa § 137 písm. d) CSP možno žalobou požadovať, aby sa rozhodlo najmä o určení právnej skutočnosti, ak to vyplýva z osobitného predpisu (takým osobitným predpisom nie je dovolateľom uvádzané ustanovenie § 37 ods. 4 ZKR).

Posledné dovolateľom citované uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Cdo/203/2018 z 28. novembra 2019 je zjavne založené na odlišnom výklade intertemporálnych ustanovení CSP, keď napriek skutočnosti, že žaloba o určenie neplatnosti právnych úkonov bola (rovnako ako vo veci sp. zn. 6Cdo/30/2018) podaná ešte za účinnosti OSP, Najvyšší súd SR nepovažoval dovolanie žalovanej za procesne prípustné podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP s odôvodnením, že: „...v dôsledku (...) posunu v úprave procesného práva (...) otázka existencie naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení môže byť po 1. júli 2016 významnou (a môže od nej závisieť rozhodnutie súdu, dovolaním napadnutelné rozhodnutia odvolacích súdov z toho samozrejme nevynímajúc) len u žalôb o určenie existencie alebo neexistencie práva. (...) Táto otázka však nadobudnutím účinnosti novej úpravy civilného procesu naopak stratila na význame u novo zakotvených žalôb o určenie právnej skutočnosti, u ktorých bola možnosť žaloby podmienená ničím iným, a to tým, že táto možnosť vyplýva z osobitného predpisu...“. Z odseku 21. odôvodnenia tohto rozhodnutia súčasne vyplýva, že vyššie spomínaným „posunom v úprave procesného práva“ mal Najvyšší súd SR na mysli o. i. „...obohatenie zákonného výpočtu možných žalôb o žaloby na určenie právnej skutočnosti, v tomto prípade za podmienky, že to vyplýva z osobitného predpisu (kam zjavne patria i skôr výslovne neupravené žaloby o platnosť, či neplatnosť právnych úkonov, ktoré mimo akúkoľvek pochybnosť sú jednými z právnych skutočností).“

Z vlastnej rozhodovacej činnosti sú dovolaciemu súdu známe aj ďalšie nepublikované rozhodnutia Najvyššieho súdu SR ako súdu dovolacieho, ktoré boli vydané pred vyhlásením napadnutého rozsudku, a v ktorých Najvyšší súd SR riešil otázku stretu doterajšej a novej procesnej úpravy. Ide najmä o uznesenie sp. zn. 4Cdo/17/2019 z 29. januára 2020, v ktorom Najvyšší súd SR skúmal prípustnosť dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP v súvislosti s dovolateľom nastolenou právnou otázkou - „žaloba o určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy ako žaloba o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) CSP nevyplýva zo žiadneho osobitného predpisu.“ Konštatoval, že otázka bola vyriešená uzneseniami Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6Cdo/15/2017, 6Cdo/30/2018 a 5Obo/12/2018, teda ešte pred vydaním dovolaním napadnutého rozhodnutia. Poukázal na to, že oproti pôvodnej právnej úprave v OSP nová právna úprava CSP rozlišuje žaloby na určenie práva (§ 137 písm. c) CSP) a žaloby na určenie právnej skutočnosti (§ 137 písm. d) CSP). „U žalôb na určenie práva nová právna úprava zotrvala na preukázaní naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení (s výnimkou, ak tento naliehavý záujem vyplýva z osobitného predpisu). U žalôb na určenie právnej skutočnosti podmienila nová právna úprava možnosť ich podania vtedy, ak požadované určenie právnej skutočnosti vyplýva z osobitného predpisu. Podľa novej právnej úpravy nie je možné žalovať neplatnosť právnych úkonov, ak to nevyplýva z osobitného predpisu. Táto právna úprava však nebola v čase rozhodovania súdu prvej inštancie účinná a konajúce súdy tak musia úkony strán sporu (§ 470 ods. 2 CSP) posudzovať podľa účinkov a podmienok uvedených v OSP v znení účinnom v čase ich uskutočnenia. Takýto postup (žalovanými požadovaná aplikácia predpokladu naliehavého právneho záujmu daného výlučne zákonom pre určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) CSP) by bol ústavne nekonformným výkladom

danej normy. Je teda potrebné osvedčiť naliehavý právny záujem výlučne vo vzťahu k pôvodne predvídanému postupu v ustanovení § 80 písm. c) OSP.“

Obdobne bol problém stretu starej a novej procesnej úpravy určovacích žalôb riešený aj v uzneseniach Najvyššieho súdu SR sp. zn. 8Cdo/196/2019 z 18. septembra 2019 a sp. zn. 7Cdo/139/2019 z 30. januára 2020.

Z vyššie citovaných rozhodnutí - podľa názoru dovolacieho súdu - vyplýva, že už v čase rozhodovania odvolacieho súdu v prejednávanej veci existovala ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu, ktorá bez akýchkoľvek pochybností považovala žaloby o určenie (ne)platnosti právnych úkonov, podané po 1. júli 2016, za žaloby o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) CSP, ktorých prípustnosť je podmienená existenciou osobitného predpisu. Uvedenú rozhodovaciu prax potvrdzujú aj ďalšie (t. j. po rozhodnutí odvolacieho súdu vydané) rozhodnutia vo veciach sp. zn. 7Cdo/268/2019, 4Obdo/56/2020, 4Obdo/71/2020, 4Cdo/26/2021, 9Cdo/7/2021. Dovolací súd poukazuje na to, že uznesenie sp. zn. 7Cdo/268/2019 z 25. novembra 2020 bolo dokonca publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR ako judikát (R 14/2021). Právny názor, podľa ktorého podľa novej právnej úpravy CSP nie je možné žalovať neplatnosť právnych úkonov (právnej skutočnosti), ak to nevyplýva z osobitného predpisu, je prijímaný naprieč senátmi tak občianskoprávneho, ako aj obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR a vo veci rozhodujúci senát nevidí ani v posudzovanom prípade dôvod na odklon od uvedeného právneho názoru.

S poukazom na uvedené dovolací súd dospel k záveru, že je daná prípustnosť dovolania žalovaného 2/ podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP a zároveň je predmetné dovolanie aj dôvodné. Vo vzťahu k argumentácii odvolacieho súdu, ktorou odôvodnil svoj nesprávny právny záver o prípustnosti podanej žaloby podľa § 137 písm. c) CSP, dovolací súd poukazuje na to, že ak by bolo pravdivé tvrdenie odvolacieho súdu, podľa ktorého je žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu vo svojej podstate žalobou o určenie, že tu nie je právo založené takýmto (neplatným) právnym úkonom, potom dovolaciemu súdu nie je zrejmé, prečo súd prvej inštancie rozhodol tak, že určil neplatnosť zmluvy, namiesto výroku o neexistencii (ňou založeného) práva, čím by vyhovel dikcii zákona. Podľa ustanovenia § 217 ods. 1 CSP je pre rozsudok rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia. Preto by v zásade nemalo byť prípustné určovať vo výroku rozsudku minulé deje. Voči úvahu odvolacieho súdu, že neplatnosť právneho úkonu nie je právnou skutočnosťou, ale predstavuje právne posúdenie následkov určitej skutočnosti, dovolací súd v zásade nenamieta, avšak predmetná úvaha opäť nevysvetľuje, prečo by malo byť takéto právne posúdenie vyjadrené práve vo výroku rozsudku. Slovné spojenie „o určení právnej skutočnosti“, používané v § 137 písm. d) CSP, predstavuje - podľa názoru dovolacieho súdu - akúsi legislatívnu skratku, zahŕňajúcu viaceré špeciálne určovacie žaloby (napríklad o neplatnosť dobrovoľnej dražby, o neplatnosť skončenia pracovného pomeru, o neplatnosť výpovede z nájmu bytu, o neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia kapitálovej obchodnej spoločnosti, o neplatnosť uznesenia členskej schôdze družstva a pod.), ktorých prípustnosť vyplýva z osobitného predpisu, vrátane dôvodu, pre ktorý zákonodarca považoval za potrebné, aby súd určil právnu skutočnosť (ako minulú udalosť).

39. Z vyššie uvedeného vyplýva, že namietaná právna otázka už bola dovolacím súdom vyriešená tak, že prípustnosť žaloby o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) CSP je podmienená (len) existenciou osobitného predpisu, ktorý určitú osobu oprávňuje podať týmto predpisom špecifikovanú určovaciu žalobu; aplikácia predpokladu naliehavého právneho záujmu na určenie právnej skutočnosti by bola ústavne nekonformným výkladom danej normy. Jej prípustnosť je podmienená existenciou osobitného predpisu, ktorý určitú osobu oprávňuje podať týmto predpisom špecifikovanú určovaciu žalobu.

40. Pokiaľ teda dovolací súd (ako aj súd prvej inštancie) považoval za potrebné skúmať danosť naliehavého právneho záujmu v prípade žaloby, ktorú identifikoval ako žalobu podľa § 137 písm. d) CSP, odklonil sa tým od ustálenej judikatúry dovolacieho súdu. Dovolanie z dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP preto dovolací súd považoval za prípustné aj dôvodné.

41. Vo vzťahu k ustanoveniu § 34 ods. 2 katastrálneho zákona dovolací súd poznamenáva, že zápis práv k nehnuteľnostiam sa vykonáva na základe vkladu (§ 28 až § 33a katastrálneho zákona), záznamu (§ 34 až § 37 katastrálneho zákona) a poznámky (§ 38 až § 40 katastrálneho zákona). Predmetné ustanovenie sa teda týka záznamu.

42. Podľa § 34 ods. 2 katastrálneho zákona ak súd rozhodol o neplatnosti právneho úkonu alebo neplatnosti dobrovoľnej dražby, 10ea) okresný úrad vyznačí stav pred týmto právnym úkonom alebo pred dobrovoľnou dražbou; to platí aj vtedy, ak právo k nehnuteľnosti bolo dotknuté ďalšou právnou zmenou a ak je rozhodnutie súdu záväzné pre osoby, ktorých sa táto právna zmena týka. 10eb)

43. Z citovaného ustanovenia vyplýva, že je ním upravený až následný procesný postup okresného úradu, t. j. postup až po rozhodnutí súdu o určení neplatnosti napr. darovacej zmluvy, a to iba za predpokladu, že na základe darovacej zmluvy bolo vlastnícke právo na základe darovacej zmluvy už zapísané v prospech obdarovaného. Toto ustanovenie sa vôbec nevzťahuje na prípady, kedy vlastníctvo zapísané v katastri naďalej svedčí v prospech darcu.

Pokiaľ odvolací súd poukazoval na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo/137/2017, toto rozhodnutie sa vzťahovalo na situáciu, kedy určovací žaloba bola podaná podľa § 80 písm. c) OSP, a teda ide o odlišnú situáciu.

44. Dovolací súd na tom základe dospel k záveru, že ak na základe darovacej zmluvy nedošlo k vkladu vlastníckeho práva v prospech obdarovaného, ustanovenie § 34 ods. 2 CSP nie je osobitným predpisom, ktorý má na mysli ustanovenie § 137 písm. d) CSP. Dovolanie žalovaného preto považoval za prípustné a dôvodné aj podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

45. Vzhľadom na uvedené dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu ako aj súdu prvej inštancie zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie (§ 449 ods. 1, 2 CSP v spojení s § 450 CSP).

46. V ďalšom konaní sú súd prvej inštancie a odvolací súd viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP); súd prvej inštancie rozhodne aj o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 CSP).

47. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.